

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-14>

**ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ RES JUDICATA
ПРИ ПЕРЕГЛЯДІ СУДОВИХ РІШЕНЬ
ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ**

Ахмач Г. М.

*кандидат юридичних наук, доцент,
асистент кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Забезпечення незалежного та справедливого цивільного судочинства, дотримання європейської системи цінностей, міжнародних стандартів правосуддя безпосередньо пов'язано з оптимізацією процедури перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, її подальшим вдосконаленням. При перегляді судових рішень за нововиявленими обставинами реалізується конституційне право на судовий захист, процедура такого перегляду повинна відповідати завданням та основним засадам цивільного судочинства.

Відповідно з принципом правової визначеності сторони не мають права вимагати перегляду остаточного судового рішення тільки з підстави повторного розгляду та вирішення справи. Європейський суд з прав людини зазначає принцип правової визначеності як один із фундаментальних аспектів верховенства права, що передбачає дотримання принципу *res judicata* (остаточність судового рішення).

Підставами для перегляду остаточного судового рішення вищими судовими інстанціями повинні бути тільки обставини важливого та вимушеного характеру, такий перегляд не підмінює апеляцію. У Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК) зазначений перелік підстав перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами (стаття 423 ЦПК), який є вичерпним. Крім того, надається роз'яснення щодо доказів – переоцінка доказів, які були оцінені судом при розгляді справи, а також докази, не оцінювані судом (стосовно обставин, що були встановлені судом) не можуть вважатися підставою перегляду за нововиявленими обставинами. За ствердженням ЄСПЛ така процедура не суперечить принципу правової визначеності, якщо вона застосовується з метою виправлення помилок, які були допущені при здійсненні правосуддя.

Аналізуючи наукову літературу та практику ЄСПЛ, О.С. Ткачук слушно звертає увагу щодо відсутності єдиного підходу до трактовки сутності права на справедливий судовий розгляд, його значення, структури та пропонує розглядати право на справедливий судовий розгляд у двох розуміннях:

1) у контексті концепції прав людини як суб'єктивне право;
2) система мінімальних вимог, забезпечених державою щодо особи, яка звертається до суду (позитивне зобов'язання держави) [1, с.128].

Н. Ю. Сакара відокремлює наступні ознаки доступності правосуддя:

1) доступ до судової інстанції має бути не лише формально проголошеним, а й реально існуючим;

2) правосуддя має відповідати вимогам справедливості за своєю сутністю;

3) судочинство має бути побудованим на засадах послабленої змагальності;

4) у судочинстві як форми реалізації судової влади і правосуддя повинні гармонійно поєднуватися публічні та приватноправові засади [2, с. 52–53].

Процедурі перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами притаманні певні особливості – предмет перегляду, строк, порядок подання заяви про перегляд, правила розгляду цієї заяви.

Так, строк, встановлений частиною 1 статті 424 ЦПК, для подачі учасниками справи заяви про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами (протягом тридцять днів) починається залежно від підстав перегляду. Заява про перегляд рішення суду першої інстанції подається до того суду, який ухвалив судове рішення; якщо судові рішення були ухвалені судами апеляційної і касаційної інстанції, якими змінено або скасовано рішення суду, заява про перегляд подається до суду тієї інстанції, яким змінено або ухвалено нове рішення (частини 1 та 3 стаття 425 ЦПК). Справа розглядається за правилами, встановленими ЦПК, у суді тієї інстанції, яка переглядає справу (частина 2 статті 429 ЦПК).

Слід зазначити, що нова редакція ЦПК має певні колізії щодо предмету перегляду за нововиявленими обставинами, – частиною 1 статті 423 ЦПК передбачено, що предметом перегляду за нововиявленими обставинами можуть бути тільки рішення, постанови або ухвали суду, якими закінчено розгляд справи, що набрали законної сили. Однак у частині 8 статті 170 ЦПК зазначено, що у разі видачі судового наказу з підстав, відповідних пунктам 4 і 5 частини 1 статті 161 ЦПК, судовий наказ може бути переглянуто за нововиявленими обставинами. Отож, на нашу думку, частина 1 статті 423

ЦПК після слів «... ухвала суду» доцільно доповнити словами «судовий наказ, виданий відповідно до пунктів 4 і 5 частини 1 статті 161 цього Кодексу».

Виходячи з наведеного, можна зробити висновок – процедура перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами є неординарною, має певні особливості, тому суду необхідно ретельного з'ясування наявності нововиявлених обставин для вирішення питання про відкриття провадження у справі. При вирішенні таких питань суд має використовувати практику ЄСПЛ, звертати увагу щодо забезпечення застосування принципів правової визначеності та *res judicata* відповідно з національним законодавством та міжнародними стандартами. Подальше вдосконалення цивільного процесуального законодавства щодо перегляду судових рішень за ново– виявленими обставинами, усунення колізійних норм сприятиме реалізації завдань цивільного судочинства, конституційного права на судовий захист.

Література:

1. Ткачук О. С. Проблеми реалізації судової влади у цивільному судочинстві: монографія / О. С. Ткачук. – Х.: Право, 2016. – 600 с.
2. Сакара Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: монографія / Н.Ю. Сакара. – Х.: Право, 2010. – С. 52–53.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-15>

ПРЕДСТАВНИЦЬКА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА ВИНИКНЕННЯ ВІДНОСИН ПРЕДСТАВНИЦТВА

Гелецька І. О.

*кандидат юридичних наук,
заступник директора з навчальної, наукової роботи
та міжнародного співробітництва
Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола
м. Тернопіль, Україна*

Одним із елементів змісту цивільної правоздатності є здатність набувати і здійснювати цивільні права та виконувати цивільні обов'язки через дії представника. Межі цієї здатності визначаються в цивільно-правових нормах прямо чи опосередковано. Насамперед її обмежено колом тільки тих дій, для здійснення яких необхідна наявність дієздатності, тобто правочинів. Юридичні вчинки, а також фактичне